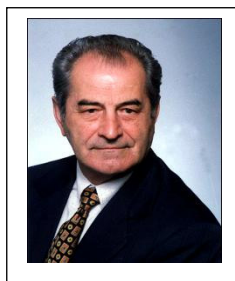

VEDECKO-ODBORNÝ MESAČNÍK O EKONOMICE A POLITICE

Úvodne slovo

November 1989 – November 2014 Úžasné štvrt'istoročie našich generácií

Významné výročie výrazného vystúpenia slovenskej verejnosti voči socialistickému systému sovietskeho typu alebo tiež vláde jednej - Komunistickej strany vo vtedajšej Slovenskej soc. republike v roku 1989 sa opodstatnene patrí datovať *od sviečkovej manifestácie a drastického zásahu štátnej moci* voči jej účastníckam a účastníkom **už 25. marca 1988** na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave, **A 16. novembra 1989** - deň **pred pražským vystúpením - 17. novembra, nazývaným nežná revolúcia**, sa na námestí SNP v Bratislave uskutočnil *odvážny protest troch tisícok študentov a učiteľ'ov*, vyzývajúcich k pokračovaniu v štrajku. Tieto aktivity, s príznačne menším celoštátnym mediálnym ohlasom, zohrali významnú úlohu v nasledujúcom období. Majú byť vštepané do povedomia terajších aj budúcich generácií slovenského národa. Iní to za nás neurobia, nemajú na to dôvody. .

Dnes už máme širokú paletu informácií o pozadí týchto spoločenských pohybov v celom bývalom východnom bloku. Začiatok konca dovtedajšej bipolarity sveta sa právom prisudzuje dohodám amerického prezidenta Ronalda Reagana s prvým sovietskym prezidentom Michailom S. Gorbačovom v r. 1985. Nasledovali roky rozpadu a chaosu v medzinárodných vzťahoch štátov Rady vzájomnej hospodárskej pomoci – RVHP a Varšavskej zmluvy.

R.Reagan s M. S. Gorbačovom na Malte v r. 1985.

V jednotlivých štátoch bývalého východného bloku na čele so ZSSR prebiehal prechod od centrálne riadeného systému ekonomiky a spoločnosti, tzv. socialistického, na systém trhový v ekonomike a demokratický v spoločnosti, veľmi rozdielne. Najväčší prepád zaznamenali nástupnícke štáty zaniknutého Sovietskeho zväzu, osobitne Ruská federácia.

Rozpad Sovietskeho zväzu znamenal: stratu takmer pätiny (24 %) územia, pokles počtu obyvateľ'ov na 50% a *prepád ekonomiky až o 55 percent!* Medziročný pokles HDP v roku 1991 dosiahol 40 % a v r. 1998 dochádza k hyperinflácii a vyhláseniu štátneho bankrotu.¹ K radikálnemu zvratu ekonomického a sociálneho úpadku Ruska dochádza po nástupe Vladimíra V. Putina na post premiéra v septembri 1999 a v decembri 1999 (po odstúpení B. Jeľcina) na post prezidenta Ruskej federácie.

Procesy transformácie v Č-SR boli významnou mierou poznačené veľkými očakávaniami pozitívnych zmien pod narastajúcim mediálnym vplyvom Charty 77 v súčinnosti s vtedajšími mocenskými zložkami. Celkove však *po Novembri '89 prevládali vízie výrazného zvýšenia efektívnosti ekonomiky, životnej úrovne, voľného vierovyznania, cezhraničného pohybu osôb, tovarov a kapitálu*. Z občianskych aktivít sa u nás vedúcou silou stala Verejnosť proti násiliu - VPN, pod patronáciou pražskej ODS. Pre veľké nezhody vo vzťahu k národnej emancipácii Slovákov a Slovenska VPN postupne zanikla. V tom čase sa formovali spriaznené skupiny bývalých riaditeľ'ov a právnikov významných podnikov, bankárov, podnikov zahraničného obchodu, umeleckých (najmä divadelných) a iných profesií, ktorí v 90. rokoch rozhodujúcou mierou ovplyvnili procesy delenia prostriedkov čs. federácie a privatizácie *národného majetku i reštitúcie*.

Pozornosť *národne uvedomelej slovenskej ekonomickej obce* bola na predpokladané zásadné systémové zmeny slovenskej ekonomiky a spoločnosti upriamená už od roku 1968, či dokonca od roku 1965. Významnú úlohu v rokoch normalizácie a po novembri 1989 zohrali erudovaní profesori Vysokej školy ekonomickej, najmä *Viktor Pavlenda, Hvezdoň Kočtúch, Ján Ferianc* a ďalšie osobnosti.

Už 20. decembra 1989 na prvom verejnom zhromaždení 80 účastníkov prerokovalo základné predstavy o cieľoch a programe a hneď 20. januára 1990 schválilo Stanovy a názov Nezávislé združenie ekonómov Slovenska – *NEZES* so sídlom v Bratislave.

Koncepčné štúdie NEZES, ktoré sme dávali k dispozícii vládnym garnitúram po obnove slovenskej štátnosti 1.januára 1993 mali do určitej miery pozitívny vplyv na celkove dynamický rozvoj Slovenska za prvých 5 rokov jeho novodobej existencie. Oceňovali to aj pochybovači o spôsobilosti samostatného fungovania

¹ Baran J., Iždinský D.: Transformácia štátu a bilaterálne vzťahy: Prípadové štúdia Rusko-Nemecko,

Slovenska s očakávaniami, že príde s prosíkom k návratu do pôvodnej pozície v spoločnom štáte. Nestalo sa. No deštrukcia nosných odvetví nášho hospodárstva, predovšetkým priemyslu a pôdohospodárstva, bankového sektoru i ďalších odvetví a oblastí ekonomiky prebiehala v nekontrolovateľných smeroch a rozmeroch, Neprestala, naopak vzrástla po koncentrovanom útoky (i s pomocou zahraničných síl) na odstránenie Vladimíra Mečiara a HZDS z vedúcich pozícií v novom štáte. Po nástupe vlády SDKÚ M. Dzurindu demontáž nádejnej ekonomiky pokračovala v ešte ničivejších rozmeroch. Určitou náplasťou bolo uvoľnenie zahraničných tlakov. Nie bez recipročných strát v ekonomike i medzinárodných vzťahoch. Tak po úspešnom štarte mladého štátu v domácej politike aj v medzinárodných reláciách došlo k ďalším mnohomiliardovým stratám ktoré sú príčinou neuspokojivého stavu i v novembri 2014. Do určitej miery nás udivuje, že napriek uvedeným zrejším i celkove nevyhnutným stratám a nedostatkom v ekonomike, patrí Slovenská republika k tej skupine štátov Strednej a Východnej Európy, ktoré proces transformácie spoločenského systému zvládli úspešne.

Objektívne analytické štúdie vývoja samostatnej SR, ktoré SES-NEZES vypracovala môžeme, i pri všetkej skromnosti, pokladať za podnetné a prospešné - na využitie riadiacej sféry i odbornej i širokej verejnosti a pre lepšiu orientáciu nastupujúcim generáciám. Z dostupným materiálom Slovenského štatistického úradu, zo správ nosných odvetví, z materiálov medzinárodných organizácií i našich v SES-NEZES, vrátane ostatnej: **Hlavné smery vývoja agrosektoru a rurálna politika SR**, (ISBN: 978-80-971846-0-5) vyplýva, že SR má predpoklady efektívnejšieho rozvoja a kvalitnejšej úrovne života jeho občanov. Dôležitou podmienkou toho je *vypracovanie a všestranná podpora realizácie dlhodobej stratégie /doktríny*. Ktorá prinúti kompetentných k radikálnej zmene v podpore kvalitného vzdelania, vedy a výskumu, k podstatnému navýšeniu nových pracovných príležitostí, dôstojným životným podmienkam nízkopríjmových skupín, dôchodcov a všestrannej podpore mladých rodín. V tom duchu sme v poslednom období koncentrovali pozornosť na uvedené problémové okruhy. Výsledky týchto snažení sme publikovali v SILOČIARACH (web nez.es) aj v ďalších časopisoch, na odborných kolokviách a vedeckých konferenciách – domácich aj zahraničných .

Záverom môžeme pozitívne výsledky i poznané nedostatky aj straty za obdobie od marca 1988 a novembra 1989 do záverečných týždňov roku 2014 pokladať v historickom vývoji nášho národa a celej spoločnosti za nesporne prínosné. A poučné – všetkým - no najmä kompetentným na všetkých úrovniach riadenia slovenskej spoločnosti. Dôležité pritom je , že celkove si môžeme - bez nadsádzky, sebavedome - hodnotiť obdobie samostatnosti pozitívne. Vďaka úsiliu a obetiam minulých i našich generácií *patríme do skupiny prosperujúcich národov s dobrou perspektívou ďalšieho*

rozvoja. Za predpokladu vyššej odolnosti voči politickým avanturistom a vyváženej politiky v zahraničných vzťahoch. Takej, kde prioritou záujmov národa a štátu bude kontinuálne nespochybniteľná. Keď sa i po terajšej vláde Róberta Fica aj nasledujúce vládne garnitúry vyvarujú búrania konštruktívnych vzťahov a spolupráce v rámci Eurázijského regiónu. Osobitne v rámci spoločenstva slovanských národov.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Zdroje: Brzezinski, Z.: Velká šachovnice, Mladá fronta, Praha, 1997

Baran J., Iždinský D.: Transformácia štátu a bilaterálne vzťahy: Prípadová štúdia Rusko-Nemecko, UMB Banské Bystrica

Ekonomický komentár

Aktuálne riešenia pôdohospodárskej a rurálnej politiky na Slovensku.

Spoločná poľnohospodárska politika / Common Agricultural Policy (SPP/CAP) je jednou zo základných politík Európskych spoločenstiev od ich založenia v roku 1957. Do praxe vstúpila v roku 1962 a stala sa jednoznačne najnákladnejšou politikou ES.

Súčasná podoba Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP/CAP) platí od januára 2014. Ostatná reforma je najväčšia za posledné dekády. Rodila sa v širokej diskusii od apríla 2010 a tento rok pre ňu znamená prechodné obdobie.

Reforme SPP predchádzala verejná diskusia občanov a sektorových organizácií. Výsledkom má byť postupné zvyšovanie efektivity a súčasné znižovanie podielu poľnohospodárskej politiky na celkovom rozpočte Európskej únie; zo 41,6 % pre rok 2014 sa zníži na približne 38 %. Najviac finančných prostriedkov z SPP dostáva Francúzsko (20 %), nasledované Nemeckom a Španielskom (13%), Talianskom (11 %) a Veľkou Britániou (9 %). V septembri 2011 Európska komisia v rámci revízie SPP navrhla presunúť väčšiu časť prostriedkov do novších členských krajín vo východnej Európe. Európska komisia vyhlásila, prijaté znenie SPP odráža vývoj od počiatku 90. tých rokov. Historickým momentom je revízia kompletne celej politiky naraz.

Nová koncepcia ma ešte svoje resp. neodstránila dlhodobé problémy hlavne v dotáciách. Vláda SR počas priprav novej SPP žiadala dorovnanie priamych platieb medzi starými a novými členskými krajinami. Vo výslednej podobe poľnohospodárskej politiky EÚ sa k tomuto kroku napokon nepristúpilo. Vláda však hodnotí ako „významný úspech“ rozšírenú možnosť presunu

finančných prostriedkov (až 25 %) z druhého piliera do prvého

Uvádzaný celkový vývoj nasvedčuje, že problémy v SPP sú v krajinách únie otvorené a veľmi dôležité. Tato skutočnosť bola preto hlavnou ideou prečo SES-NEZES v spolupráci s národohospodárskym odborom Matice slovenskej sa pokúsil prostredníctvom vedeckej monografie: *Hlavné smery rozvoja agrosektora a rurálnej politiky Slovenska* vyjadriť postoje k danej problematike.

Názov aj ciele predkladanej vedeckej monografie, ktorá sa tento mesiac dokončuje, otvárajú veľmi široký problémový priestor, ktorý umožňuje pokračovať v ich riešení mnohými spôsobmi. Kolektív autorov v monografii na riešenie uvedených problémov a výziev, pred ktorými Slovensko stojí, reaguje veľmi podnetne. Zárukou kvality tejto monografie sú autori i recenzenti, z ktorých mnohí sú poprední slovenskí ekonómovia a známi hospodárski pracovníci, ktorí sa osvedčili vo významných funkciách. Monografia je určená širokej odbornej verejnosti so záujmom o danú problematiku. Bude určite prínosom aj pre študentov vysokých škôl.

V monografii sa rozvádzajú nasledujúce hlavné negatívne aspekty a hľadanie riešení k nim. Súčasný, nelichotivý stav slovenského pôdohospodárstva odzrkadľuje dlhodobý nekonceptný prístup k jeho rozvoju a absenciu koncepcnej analýzy, ktorá by identifikovala jeho skutočné silné a slabé stránky, upriamila pozornosť na príležitosti a varovala pred hrozbami jeho ďalšieho vývoja.

Dôsledkom nekonceptnosti z pohľadu zamestnanosti a rozvoja vidieka je rapidný prepad celkovej zamestnanosti, v porovnaní s obdobím začiatku transformačného procesu v našej ekonomike, a to agregátne až o cca 80 %. V súčasnosti pracuje v agrárnom sektore 2,2 % všetkých zamestnaných, čo je úroveň v priemere o 1 % nižšia v porovnaní s krajinami EÚ 15

V roku 1994 pracovalo v agrárnom sektore 10,2% zo všetkých zamestnaných.

Ďalší nepriaznivý faktor sa týka podielu vlastníctva pôdy v pomere k celkovému dlhodobému majetku. Musíme konštatovať, že aj keď celkovo dlhodobý hmotný majetok rástol, tento rast prebiehal takmer výlučne v zložke budov a ostatných fixných aktív mimo pôdy. Hlavný výrobný faktor poľnohospodárskej produkcie, pôda, tvorí stále v priemere len okolo 5 % z celkového majetku poľnohospodárskych podnikov. To znamená, že slovenský poľnohospodár si v priemere prenajme viac ako 90 % poľnohospodárskej pôdy, ktorú obrába. V porovnaní s krajinami EÚ je takýto stav ojedinelý, nakoľko pôda ako jedna z hlavných zložiek majetku poľnohospodárskych podnikov v ostatných členských krajinách EÚ tvorí až okolo 50 %.

Významný faktor, ktorému sa v monografii venuje priestor je spoločenské vedomie. Napr. existuje jednoduchý pohľad o dotačne neefektívnom

poľnohospodárstve, náročnom na vysoké výdavky daňových poplatníkov, ktoré by sa dali v národnej ekonomike využiť omnoho efektívnejšie. Tu však absentujú také dôležité aspekty poľnohospodárstva, ako je potravinová bezpečnosť, výroba zdravotne nezávadných potravín, nezastupiteľné sociálne, krajnotvorné a environmentálne aspekty poľnohospodárstva, jeho nezastupiteľná úloha v trvalo udržateľnom rozvoji vidieka a ekonomicky šetrnom využívaní prírodných zdrojov.

Na rozvoj vidieka má nezanedbateľný vplyv Agrárna politika nielen v produkčnej oblasti, ale napr. aj pri obnove a udržiavaní prírodných zdrojov, kultúrneho a hospodárskeho potenciálu vidieckej krajiny a ďalších, tzv. mimoprodukčných faktoroch. Zabezpečuje trvalú životaschopnosť vidieka, vrátane krajnotvorby, v komplexe jeho ekonomických, sídelných, environmentálnych a rekreačných funkcií, posilňovanie udržateľného ekonomického potenciálu vidieka, zachovanie kultúrneho dedičstva vidieka a udržanie jeho historickej štruktúry osídlenia a infraštruktúry.

Hlavnou strategickou ideou agrárnej politiky SR po roku 2000 je európsky model multifunkčného poľnohospodárstva. Ten predpokladá okrem iného i úlohy, ktoré poľnohospodárstvo vykonáva v prospech celej spoločnosti, ako je ochrana a zveľaďovanie prírodných zdrojov, udržiavanie kultúrneho rázu krajiny, zachovanie zamestnanosti a vidieckej štruktúry osídlenia. Európsky model zodpovedá prírodným a spoločensko-ekonomickým podmienkam Slovenska, pretože rešpektuje obmedzenú dostupnosť produktívnych prírodných zdrojov, najmä pôdy, ekologické a kultúrno-spoločenské limity intenzifikácie produkcie, typ a hustotu osídlenia krajiny. Politika udržateľného rozvoja vidieka sa stáva súčasťou agrárnej politiky ako významnej časti národohospodárskej politiky. Budúcnosť vidieckeho priestoru bude vo všeobecnosti závisieť od možnosti vytvorenia pracovných príležitostí pre obyvateľstvo na vidieku.

Ing. Ondrej Barič, PhD.

Medzinárodné ekon11/14

Možné prínosy a negatíva Transatlantického partnerstva v oblasti obchodu a investícií - Dohody o voľnom obchode medzi EÚ a USA

Transatlantické partnerstvo v oblasti obchodu a investícií (TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership) je pripravovaná dohoda o voľnom obchode medzi Európskou úniou (EÚ) a Spojenými štátmi americkými (USA), o ktorej sa začalo rokovať v roku 2013. TTIP by sa dala označiť za veľmi ambicióznú dohodu, pretože okrem prístupu na trh vo forme tarifných opatrení rieši aj regulačné opatrenia a netarifné bariéry obchodu, ako aj spoločné globálne výzvy a príležitosti,

napríklad trvalo udržateľný rast, vrátane environmentálnych či sociálnych štandardov, alebo právo duševného vlastníctva. Tak ako viaceré dohody o voľnom obchode vyrokované medzi významnými aktérmi svetového hospodárstva v posledných rokoch, aj TTIP sa okrem obchodu zameriava aj na podporu a zjednodušenie vzájomných investícií medzi partnermi. Na poslednom summite EÚ bol stanovený cieľ, podľa ktorého by dohoda mala byť podpísaná do konca roka 2015.

Ako zvyčajne sa predpokladá, že liberalizácia by mala podporiť hospodársky rast, mala by naštartovať tvorbu pracovných miest a tým by mohla pomôcť Európe dostať sa z finančnej krízy. Výhody by mali pocítiť aj samotný spotrebiteľ, pretože odstránením cieľ a niektorých netarifných bariér obchodu by mohli obchodované tovary zlacnieť. Predpokladá sa, že pripravovaná dohoda by pre EÚ priniesla úsporu až 119 miliárd EUR a pre USA 95 miliárd EUR ročne.² To znamená, že do roku 2027 by HDP EÚ vzrástlo zásluhou TTIP o 0,5 % a HDP USA o 0,4 %.³ Napriek tomu, že je ťažko vypočítateľný potenciálny nárast počtu pracovných miest, pozitívom je, že štúdia Európskej komisie predpokladá nárast miezd, a to aj v prípade kvalifikovanej aj nekvalifikovanej pracovnej sily, v priemere o 0,5 %.⁴

Zväčšiť by sa mal vzájomný obchod medzi partnermi. Je samozrejmé, že niektoré sektory ekonomiky budú z dohody profitovať viac. Patria medzi ne napríklad automobilový priemysel, v rámci ktorého by sa mal obchod zdvojnásobiť, ale výraznejší rast by mali zaznamenať aj farmaceutický priemysel, chemický priemysel, výroba zdravotníckych zariadení, strojárstvo, textilný a odevný priemysel alebo informačné a telekomunikačné zariadenia, ktorým sa dohoda bude vo veľkej miere venovať. Sektor poľnohospodárskych a potravinárskych produktov bude dohodou tiež liberalizovaný. USA ma záujem do EÚ vyvážať viac mäsa, kukurice a sóje, pričom EÚ má záujem vyvážať produkty s vyššou pridanou hodnotou, ako alkoholické nápoje alebo syry.

² EMBASSY OF THE UNITED STATES OF AMERICA.: Transatlantické partnerstvo v oblasti obchodu a investícií. Dostupné na internete:

http://www.eppp.sk/docs/ttip_brozura.pdf

³ EUROPEAN COMMISSION. (2013): Transatlantic Trade and Investment Partnership: The Economic Analyses Explained. Dostupné na internete: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/september/tradoc_151787.pdf

⁴ EUROPEAN COMMISSION. (2013): Transatlantic Trade and Investment Partnership: The Economic Analyses Explained. Dostupné na internete: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/september/tradoc_151787.pdf

Do TTIP by mali byť zahrnuté aj špeciálne opatrenia, ktoré by podporovali malé a stredné podniky a ich zapojenie sa do vzájomného obchodu medzi EÚ a USA. Treba však pamätať aj na to, že aj v rámci jedného sektora ekonomiky môžu výhody po liberalizácii plynúť len jednému z partnerov a preto výrobcovia na druhej strane často proti dohode protestujú. Do istej miery sa dá považovať za ohrozený napríklad audiovizuálny priemysel v EÚ, určité sektory automobilového priemyslu na oboch stranách dohody a tak isto rôzne oblasti poľnohospodárstva u obchod partnerov ale aj ďalšie odvetvia, ktoré budú musieť zrušiť alebo upraviť mieru ochrany, ktorú im doteraz bolo umožnené poskytovať svojim výrobcom. Na základe protestov, ktoré prebehli vo Francúzsku, musela byť napríklad oblasť audiovizuálnych služieb vylúčená z obsahu dohody.

Jednou z diskutovaných otázok v súvislosti s TTIP bolo, či otvorenie obchodu medzi dvoma najväčšími ekonomikami sveta bude mať nejaké efekty aj na tretie krajiny. Prebiehajúca regionalizácia môže na jednej strane poškodiť tretie krajiny tým, že znevýhodní obchod s tretími krajinami oproti liberalizovanému severoatlantickému obchodu, ale na druhej strane môže dohnať tieto krajiny aj k tomu, že z hľadiska rušenia netarifných prekážok (technických štandardov a pod.) sa začnú prispôbovať podmienkam platným na základe TTIP medzi EÚ a USA, čím by sa ich znevýhodnenie zmiernilo. Tento fakt by viedol k celkovej liberalizácii obchodu v rámci WTO. V súvislosti s pripravovanou dohodou TTIP viaceré krajiny, ktoré majú aktuálne významné obchodné vzťahy s EÚ a USA prehodnotili aktuálne dohody a snažia sa o zintenzívnenie obchodných politík so svojimi partnermi. Ide napríklad o Turecko alebo Mexiko.⁵ Práve znižovanie netarifných bariér má z hľadiska ďalšej liberalizácie medzinárodného obchodu najväčší význam, pretože zníženie cieľ by vo všeobecnosti malo mať v prípade týchto partnerov, medzi ktorými sú clá už aj v súčasnosti na veľmi nízkej úrovni, len marginálny význam. Aj bez ohľadu na akékoľvek kroky podniknuté zo strany tretích krajín by podpis TTIP podľa výskumu CEPR (Centre for Economic Policy Research) mohol priniesť ostatku sveta benefit vyčíslený na 99 miliárd EUR⁶, pretože rast HDP v USA a EÚ bude znamenať aj zvýšenie obchodu s ďalšími obchodnými partnermi. Baldwin a Jaimovich hovoria o domino

⁵ LEJOUR, A. – MUSTILLI, F. – PELKMANS, J. – TIMINI, J. (2014): Economic incentives for indirect TTIP Spillovers, Dostupné na internete: <http://www.ceps.eu/book/economic-incentives-indirect-ttip-spillovers>

⁶ FRANCOIS, J. (2013): Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment, Dostupné na internete: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_15073.7.pdf

efektoch, ktoré môže TTIP vyvolať tým, že tretie krajiny môžu uzatvárať “obranne” dohody o voľnom obchode.⁷

Správa Bretelmannovej nadácie⁸, ktorá bola vypracovaná s cieľom preskúmať TTIP a jeho benefity, deklaruje, že TTIP bude viesť k výrazným zmenám v štruktúre medzinárodného obchodu. Načrtá dokonca otázku, že znižovanie obchodných vzťahov medzi krajinami EÚ môže viesť k zníženiu záujmu o integračný projekt v EÚ. Štúdiá predpokladá nárast konkurencieschopnosti pre EÚ, ktorej exporty sa zvýšia do rôznych skúmaných krajín, ale importy z týchto krajín by sa mali znížiť. Naopak, v prípade USA sa dá pozorovať zvýšenie aj importov do USA z rôznych krajín sveta. Výskum Bretelmannovej nadácie sa ďalej sústredil na zmenu HDP per capita spôsobenú vplyvom TTIP. V zásade platí, že táto zmena je podmienená reálnou štruktúrou obchodu jednotlivých ekonomík štátov, ich veľkosťou a geografickou pozíciou. Autori dospeli k záverom, že krajiny s viac rozvinutým obchodom, ale aj menšie krajiny benefitujú z dohody vo väčšom rozsahu. V priemere by sa HDP p.c. v EÚ zavedením hlbokaj liberalizácie zvýšilo o 4,95 %. Nadpriemerne dobré výsledky boli zaznamenané najmä pri krajinách, ktorých obchod s USA je už aj v súčasnosti extenzívny. HDP p.c. Veľkej Británie by mohlo vzrásť vďaka TTIP až o 9,70 %, veľmi vysoké prírastky HDP p.c. v rozmedzí 6-8 % by zaznamenali aj škandinávské krajiny, Írsko alebo Španielsko. Dôležitým odkazom je aj fakt, že TTIP by vo výraznej miere mohol napomôcť európskym krajinám najviac zasiahnutých krízou. Čo sa týka efektov na tretie krajiny, Bretelmannova nadácia predpokladá negatívne dopady v HDP p.c.. Jedinými krajinami, ktoré by boli zavedením TTIP so širšou liberalizáciou (vrátane odstránenia netarifných bariér) zvýhodnené dosiahnutím pozitívnych prírastkov HDP p.c. sú Brazília a Južná Kórea. Vo všeobecnosti teda možno povedať, že TTIP bude veľmi nevýhodný pre tretie, najmä pre rozvojové ekonomiky. Štúdiá Bretelmannovej nadácie skúmala dopady TTIP aj na zamestnanosť. Podľa jej výsledkov by sa vďaka TTIP mohli vytvoriť až 2 milióny nových pracovných miest a dôležitý je najmä záver, že krajiny s vyššou mierou nezamestnanosti v súčasnosti by dosiahli výraznejšie zníženie nezamestnanosti.

Skutočne dosiahnuteľné výhody a nevýhody, ktoré prinesie TTIP bude možné vyčíslit' až na základe reálneho znenia dohody. Pretože v súčasnosti ešte len predpokladáme určitý stupeň liberalizácie, jej definitívnu podobu budeme poznať až po ukončení negociácií, kedy

bude potrebné rôzne štúdie a analýzy prepočítať na základe skutočne dohodnutých podmienok v dohode.

Ing. Bianka Bittmannová
doktorandka

Fakulta medzinárodných vzťahov EU

Zoznam použitej literatúry:

- BALDWIN, R. – JAIMOCH, D.(2010): Are Free Trade Agreements Contagious?. NBER Working Paper Series. [online]. In: *NBER*, jún 2010. [Citované 3. 1. 2015]. Dostupné na internete: <http://www.nber.org/papers/w16084.pdf>
- EMBASSY OF THE UNITED STATES OF AMERICA.: Transatlantické partnerstvo v oblasti obchodu a investícií, [online]. In: *EPPP*, september 2013. [Citované 27. 12. 2014]. Dostupné na internete: http://www.ePPP.sk/docs/ttip_brozura.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. (2013): Transatlantic Trade and Investment Partnership: The Economic Analyses Explained, [online]. In: *EC*, 2013. [Citované 5. 1. 2015]. Dostupné na internete: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/september/tradoc_151787.pdf
- FELBERMAYER, G. – HAID, B. – LEHWALD, S. (2013): Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP): Who benefits from a free trade deal?, [online]. In: *BFNA*, 2013. [Citované 5. 1. 2015]. Dostupné na internete: <http://www.bfna.org/sites/default/files/TTIP-GED%20study%2017June%202013.pdf>
- FRANCOIS, J. (2013): Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment. London: Centre for Economic Policy Research, [online]. In: *EC*, marec 2013. [Citované 26. 12. 2014]. Dostupné na internete: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf
- LEJOUR, A. – MUSTILLI, F. – PELKMANS, J. – TIMINI, J. (2014): Economic incentives for indirect TTIP Spillovers. [online]. In: *CEPS*, 29. 10. 2014. [Citované 26. 12. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.ceps.eu/book/economic-incentives-indirect-ttip-spillovers>

Osobnosti

Predhistória ekonomickej vedy

Vážení čitatelia, v predchádzajúcich číslach Siločiar sme si predstavili niektoré základné myšlienky a spôsob videnia hospodárstva či ekonomiky zo strany starých Grékov, kde sa poznatky o hospodárení rozvíjali v rámci filozofie. V tomto a nasledujúcom čísle sa pozrieme detailnejšie na vývoj ekonomickeho myslenia v rámci predhistórie ekonomickej vedy v období rozvoja scholastiky, pričom sa zameriame najmä na predstaviteľa obdobia vrcholnej scholastiky – Tomáša Akvinského. Scholastika bola stredoveký filozofický smer vyskytujúci sa na Západe a v Byzancii v priebehu 9. až 15. storočia. Názov tohto obdobia stredovekej filozofie (scholastika)

⁷ BALDWIN, R. – JAIMOCH, D.(2010): Are Free Trade Agreements Contagious?, Dostupné na internete: <http://www.nber.org/papers/w16084.pdf>

⁸ FELBERMAYER, G. – HAID, B. – LEHWALD, S. (2013): Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP): Who benefits from a free trade deal?. Dostupné na internete: <http://www.bfna.org/sites/default/files/TTIP-GED%20study%2017June%202013.pdf>

je odvodený od slova schola – škola, keďže v priebehu rozvoja civilizácie v tomto období dochádzalo k vzniku škôl, v rámci ktorých sa rozvíjala filozofia. Základné myšlienky a pravdy preberala predovšetkým od gréckych filozofov (Aristotela), pričom sa snažila upraviť a rozvíjať ich najmä v kresťanskom duchu. Významným impulzom vzniku a najmä rozvoja scholastiky bolo založenie falckej školy Karolom Veľkým. Jej vznikom nadobudla filozofia prvýkrát od zániku platónskej Akadémie opäť inštitucionálny charakter. Okrem toho tiež došlo k rastu významu vzdelanosti a filozofie, pričom ako hlavný jazyk vzdelancov sa presadila latinčina. Keďže sa Siločiary venujú predovšetkým ekonomickej tematike a tematike medzinárodných vzťahov, nebudeme v nasledujúcom texte rozoberať do detailov filozofické diela jednotlivých predstaviteľov scholastiky, ale pozrieme sa hlavne na tie myšlienky scholastiky, ktoré viedli k prehĺbeniu poznatkov v oblasti ekonomického myslenia a k ďalšiemu rozvoju ekonómie ako vedy v neskorších storočiach. Z hľadiska rozvoja ekonomického myslenia je dôležitá predovšetkým vrcholná scholastika, ktorá spadala do 13. storočia, ktoré bolo obdobím rozkvetu škôl a vzniku a rozvoja univerzít. V tomto období vznikli tiež nové rehole, pre vývoj ekonomického myslenia boli dôležití najmä dominikáni, ktorí mali blízko k aristotelizmu. Hlavným dominikánskym mysliteľom bol Tomáš Akvinský. Čo sa týka rozvoja ekonomického myslenia v rámci scholastiky, je vymedzené obdobím približne 13. až 16. storočia, pričom scholastici boli prvými autormi, ktorí sa zaoberali fungovaním rozvíjajúcich sa ekonomík krajín Západnej Európy, čím pomohli vytvoriť základy pre ďalší rozvoj ekonómie ako vedy. Je dôležité si uvedomiť podmienky, ktoré viedli k vzniku a rozvoju scholastiky, predovšetkým čo sa týka myšlienok fungovania ekonomík. Spoločnosť v tom období bola rozdelená na nevoľníkov, šľachtu, kráľa a kráľovskú rodinu a cirkev. Pôdu vlastnili kráľ a cirkev, pričom kráľ dával pôdu do užívania šľachte (právo užívať pôdu bolo dedičné z otca na syna), ktorú si tým zaviazal povinnosťami voči nemu. Nevoľník, teda ten, ktorý na pôde aj reálne pracoval, platil za užívanie pôdy svojou prácou, úrodou a peniazmi. Keďže došlo k rozšíreniu kresťanstva, cirkev v tomto období mala významný vplyv s tým, že jej majetky boli spravované lepšie ako majetky šľachty, keďže jej príslušníci patrili k najvzdelanejším ľuďom v spoločnosti. Scholastici boli v podstate vzdelaní mnísi (Tomáš Akvinský), ktorí sa pokúšali aplikovať náboženské princípy na svetský život. Pokúšali sa tak vytvoriť pravidlá ekonomického života, ktoré by boli paralelou k existujúcim cirkevným dogmám. Jedným z hlavných záujmov bolo sústredenie sa na vysvetlenie a zdôvodnenie postoja cirkvi k rôznym ekonomickým javom v spoločnosti – ako napr. rozvoj obchodu či úžera – čím sa snažili určitým spôsobom priblížiť učenie cirkvi ekonomickej realite vtedajšieho obdobia.

Keďže scholastici boli vzdelaní mnísi, ktorý vychádzali pri formulácii svojich myšlienok predovšetkým zo zosúladenia cirkevných dogiem a myšlienok starých gréckych filozofov, je možné identifikovať dichotómiu podobnú tej, ktorá prevládala v diele Aristotela. Kým však Aristoteles rozlišoval medzi ekonomikou a chrematistikou ako dobrým a zlým hospodárením, scholastici rozlišovali dva druhy ľudskej činnosti. Na jednej strane to bola bohumilá činnosť, tzn. všetka činnosť, ktorá sa páčila Bohu a na druhej strane to bola činnosť, ktorá nie je Bohu milá. Práve tu je možné vidieť prepojenie cirkevných dogiem a Aristotelových myšlienok. Bohu milá bola podľa scholastikov všetka činnosť, ktorá súvisela s poľnohospodárstvom a Bohu nemilá zase činnosť, ktorá súvisela s obchodovaním s cieľom dosiahnuť zisk a hlavne s úžerou. Práve Tomáš Akvinský vystupoval proti úžere, za ktorú považoval vyberanie úroku akejkoľvek výšky za požičané peniaze, neskorší scholastici však mali k úroku miernejší postoj. V ďalšom čísle Siločiara sa pozrieme bližšie na hlavné myšlienky Tomáša Akvinského v oblasti rozvoja ekonomického myslenia.

doc. Ing. Martin Grešš, PhD
Fakulta medzinárodných vzťahov EU

Mladí a veda

Fenomén nezávislých kandidátov v komunálnych voľbách 2014

V júnovom čísle „Siločiara“ sme sa venovali skúmaniu úspešnosti nezávislých kandidátov (NEKA) v troch volebných aktoch na komunálnej úrovni (2002, 2006, 2010). V danom časovom horizonte sme identifikovali jednoznačný vzostup voličskej podpory nezávislých kandidátov. Tento trend sme predikovali aj pre komunálne voľby v roku 2014. V tomto príspevku sme sa zamerali na verifikovanie tejto tézy.

Vo volebný deň 15. novembra 2014 čakalo obyvateľov vyše 2900 miest a obcí rozhodnutie o budúcom zložení jednotlivých zastupiteľstiev a samozrejme aj o vedení obce v osobe starostu či primátora. Ako ukázala volebná účasť (48,34 %), občania Slovenskej republiky pristúpili k tejto voľbe pomerne zodpovedne, čo potvrdilo premisu o vnímaní dôležitosti komunálnych volieb. Napriek tomu, že komunálna politika naďalej zostáva v tieni „veľkej“ parlamentnej politiky, najmä čo sa týka pozornosti médií, nie náhodou sú komunálne voľby tým volebným aktom, ktorému voliči pripisujú najvyššiu mieru dôležitosti.

Tabuľka č. 1: Voľby označené ako dôležité.

Voľby	Podiel odpovedí „dôležité“ (v %)
Komunálne	60,5
Parlamentné	56,6
Prezidentské	54,1
Do Európskeho parlamentu	33,5
Krajské (do VÚC)	33,1

Zdroj: V. Krivý: *Voľby významné a menej významné*⁹

K samotnému vyhodnoteniu získaných údajov budem pristupovať obdobným spôsobom ako v č. 6/2014. Zameriam sa na dosiahnuté výsledky nezávislých kandidátov ako v prípade poslancov tak aj starostov resp. primátorov. Uvedené hodnoty sú čerpané z oficiálnych zdrojov (ŠÚ SR) a predstavujú získané mandáty za celú Slovenskú republiku.

Tabuľka č. 2: Počet a podiel zvolených poslancov.

	2010		2014	
	Počet	Podiel (v %)	Počet	Podiel (v %)
Nezávislí kandidáti	4 777	22,6	6000	28,91
Spolu SR	21 115	100	20 753	100

Zdroj: *Štatistický úrad SR*.

Počet a podiel zvolených poslancov podľa politických subjektov za SR nám ukázal hneď niekoľko determinantov. Jedná sa najmä o fakt, že došlo nielen k celkovému nárastu poslancov zvolených ako nezávislých, ale ešte markantnejší je nárast percentuálneho podielu spomedzi všetkých poslancov. V komunálnych voľbách v roku 2010 bolo úspešných 4 777 (22,6 %) nezávislých kandidátov na posty poslancov. Pomerne vysoké čísla však ostatné komunálne voľby výrazne prekonali. Nárast o 1223 miest poslancov a o 6,31 % sú jasným signálom rastúcej podpory nezávislých kandidátov.

V prípade nezávislých kandidátov, usilujúcich sa o funkciu starostu či primátora, sa dostávame k obdobným číslam a hodnoteniu ako pri poslancoch.

Tabuľka č. 3: Počet a podiel zvolených starostov a primátorov.

	2010		2014	
	Počet	Podiel (v %)	Počet	Podiel (v %)
Nezávislí kandidáti	980	33,7	1104	37,95
Spolu SR	2909	100	2909	100

Zdroj: *Štatistický úrad SR*.

Nezávislí kandidáti boli v komunálnych voľbách 2014 úspešní v 1104 prípadoch kandidatúry, čo predstavuje nárast o 124 „nezávislých“ starostov či primátorov. Pri premietnutí na percentuálne vyjadrenie sa dostaneme k hodnote vzostupu o 4,25 %. Z týchto čísiel je zrejme, že už viac ako tretinu obcí bude viesť starosta resp. primátor, ktorý sa uchádzal o podporu voličov ako nezávislý.

Ako aj v predchádzajúcom záverečnom hodnotení je takmer nemožné sa vyhnúť hodnoteniu nezávislosti jednotlivých kandidátov. V tomto skeptickom pohľade na nezávislých kandidátov ma utvrdilo hneď niekoľko udalostí, ktoré sa odohrali po vyhlásení výsledkov volieb. Spätné priznanie latentnej podpory politickou stranou sa stalo sprievodným javom viacerých „nezávislých“ kandidátov. V takomto prípade vnímam značku NEKA ako reklamný trik na voličov, ktorý v modernej a demokratickej volebnej súťaži nemá svoje miesto. V konečnom dôsledku však vieme našu predpoveď o úspešnosti nezávislých kandidátov v komunálnych voľbách 2014 potvrdiť. Tento fakt je neodvratným dôkazom presýtenosti voličov štandardnými politickými stranami a hľadania skutočných, angažovaných osobností v miestnych komunitách.

PhDr. Marek Vrbinčík
doktorand

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Fakulta sociálnych vied

SILOČIARY, Vydáva Slovenská ekonomická spoločnosť -Nezávisle združenie ekonómov Slovenska Adresa redakcie: Seberínho 2, 821 03 Bratislava 212 Redakčná rada: predseda Ing. Ladislav Lysák, DrSc., členovia Prof. Ing. Michal Baránik, PhD., doc. Ing. Pavol Hrivík, CSc., Ing. Ondrej Barič, PhD., Ing. Jolana Šubová, doc. Ing. Martin Grešš, PhD., doc. PhDr. René Pawera, PhD. Šéfredaktor: Ing. František Vojtech, PhD. Recenzenti: doc. PhDr. Olga Bočáková, PhD., Prof. Ing. Vítazoslav Balhar, CSc., Grafická a internetová úprava: doc. Ing. Martin Grešš, PhD. Tlač: Ján Šindléry – TESFO Ružomberok, Registrované MK SR Registračné číslo 2868/2002 ISSN

⁹ V. Krivý: *Voľby významné a menej významné*. Dostupné online:
www.sociologia.sav.sk/cms/.../1197_attach_krivy_volby.doc.